

Kielen lainaamisen peruskurssi
&
Ideoita ((epä)todelliseen) puheeseen

Pertti Palo

30.7.2023

Land acknowledgement

We wish to acknowledge and honor the Miami, Delaware, Potawatomi, Kickapoo, and Shawnee people, on whose ancestral homelands I have worked on this presentation.

Sisällöstä

- ▶ Ollaan Ropeconissa joten lähtökohtaisesti käytäydytään ihmiseksi ja pidetään tämä tila turvallisena.
- ▶ Peruskurssissa puhutaan jonkin verran kolonalisaatiosta ja sen seurausista, ihmisryhmien alistamisesta, haukkumasanoista jne.
- ▶ Työpajassa voi vastaavaa sisältöä tulla vastaan, jos se nousee keskustelussa esille, mutta materiaaleisani sitä ei ole.

Muuta käytännönpuolta

- ▶ Kysyä saa koska vaan.
- ▶ Jos ette kysele riittävästi kesken esityksen, ensimmäisen 45 minuutin lopussa on aikaa kysymyksille ja keskustelulle.
- ▶ Vaikka tämä ensimmäinen osa onkin esitelmä tarkoitus ei ole, että olisin yksin äänessä.

Mitä tuleman pitää?

- ▶ Osa I: Kielen lainaamisen peruskurssi
 - ▶ Sisältö ja käytäntö
 - ▶ Tämä dia
 - ▶ Kuka olen ja miksi olen tässä?
 - ▶ Esimerkkitapaus: Announin maailma
 - ▶ Alustavia ajatuksia kielten valinnasta
 - ▶ Pari asiaa kielisukupuista
 - ▶ Keskustelu, jos se ei tapahtunut esityksen aikana
- ▶ Osa II: Ideoita ((epä)todelliseen) puheeseen
 - ▶ Lohikäärmeiden puheesta!
 - ▶ Lintuihmisiä!
 - ▶ Puhe ja taikuus!
 - ▶ Pääsette miettimään asiaa itse, koska tämä osa on työpaja.

Kuka mää oon?

- ▶ Pertti Palo
- ▶ Minulla on pari tutkintoa (löysästi määriteltynä) insinööritieteistä.
- ▶ Viimeisimpänä olen saanut fonetiikan tohtorin paperin.
- ▶ Minulla ei ole mitään muodollista pätevyyttä kielenlainaamisen, mutta tiedän paljon puheentuotosta ja...

Jotain taustaa tietysti on

- ▶ En ole tekstiin keskittyvä kielitieteilijä vaan puheentutkija ja foneetiikko.
- ▶ Tänään lähes joka kerta kun käytän sanaa 'kieli' tarkoitan puhuttua kieltä - tosin toisinaan tarkoitan anatomian osaa.
- ▶ Puheentutkija olen ollut yli 20 vuotta ja ropellusnörtti yli 30 vuotta.
- ▶ Viime vuosina olen opettellut suullista tarinankerrontaa, jolla on mielenkiintoisia yhteyksiä sekä roolipeleihin että tieteeseen.

Mikä minut tänne toi?

- ▶ Kaikki alkoi siitä kun sain päähäni että D&D kaipaa 'hieman' viilausta.
- ▶ Ei, ei nykyinen versio (josta en tiedä juuri mitään) vaan suomekielinen 1980-luvun laitos.
- ▶ Hyllyn oli kertynyt myös nippu Maguksia (lehtiä), joiden seikkailuista halusin yhdistellä pitkän kampanjan, mutta en käyttää maailmana mitään Known World:iä. . .

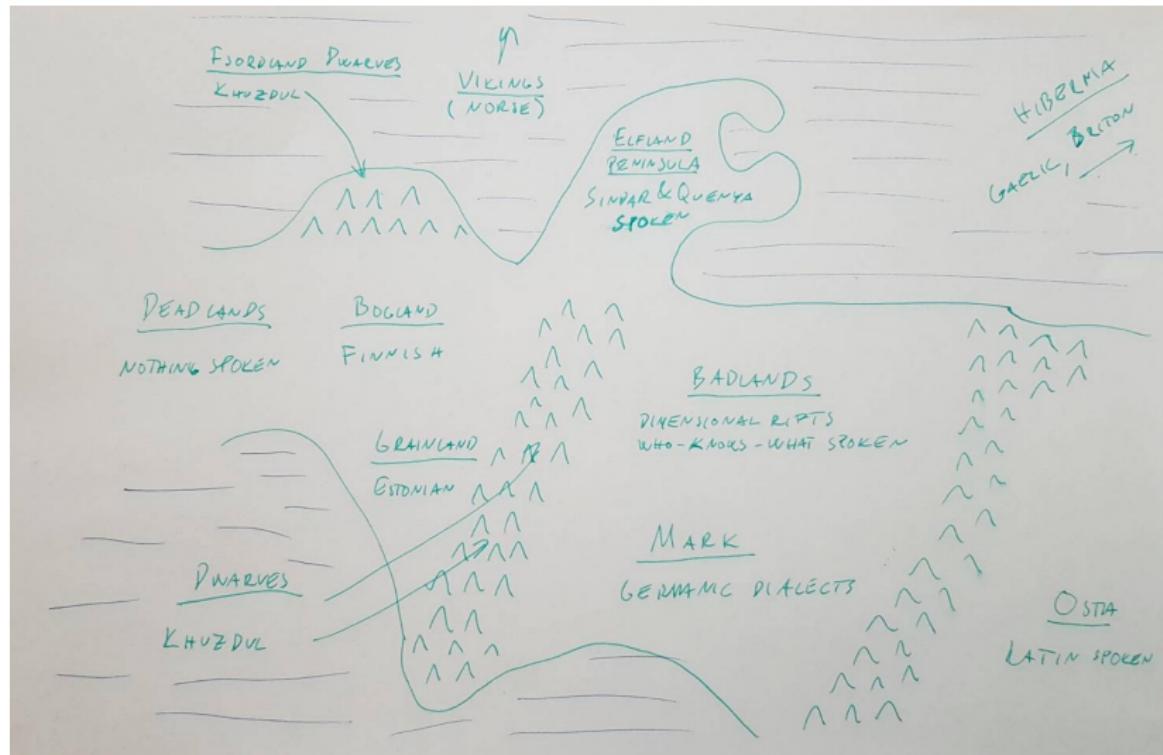
Announ – minun maailmani ja multiversumini

- ▶ Alunperin Announ kasvoi kampanjan ympärille.
- ▶ Myöhemmin ideoita tuli kerättyä world building spostilistalta (90-luku, moi), Loren J. Millerin MythoPoet lomakkeista, ja Juha 'Juuso' Vesannon kokoamista erinomaisesta "Top Down and Bottom Up world designing" artikkelista.
- ▶ Suurimman osan joista ja rannikoista varastin oikeista kartoista käsitönä kuultopaperin avulla.

Announin kansat ja kielet

- ▶ Aika äkkiä kävi selväksi että Tolkienin matkiminen olisi tosi siistiä, mutta niin olisi se, jos peliä voisi pelata seuraavalla viikolla eikä seuraavassa elämässä.
- ▶ Joten kielten luomisen sijaan päätin käyttää olemassa olevia.
- ▶ Osasin tietysti jo kolmea ja olin kuullut jossain tai ehkä lukenut TSH:sta kielisukupuista.
- ▶ Koska pelaajat olivat suomenkielisiä, oli helppointa käyttää suomea kampanjan alun pääkielenä.

Suomaa ympäristöineen Announin maailmassa

Alustavia periaatteita kielten lainaamiseen I

Älä ota sitä mikä ei ole sinun – ainakaan ilman lupaa.

- ▶ Yksityisesti – eli jos ei julkaise materiaalia missään – voi toki käyttää (melkein) mitä vaan.
- ▶ On silti hyvä – ja jopa hyödyllistä – muistaa että tämän maailman kielten kylkiäisenä tulee yleensä kansa tai yhteisö, kulttuuri, fyysinen ja sosiaalinen ympäristö, ja historiaa.

Alustavia periaatteita kielten lainaamiseen II

Julkaistessa, pyydä lupa:

- ▶ Keinotekoisista kielistä ainakaan osaa ei voit käyttää, koska lupaa ei saa.
- ▶ Lisäksi jos kielen yhteisö on jollain tapaa haavoittuvassa tai uhanalaisessa tilassa – erityisesti kolonialisoinnin, vainoamisen tms vuoksi – olisi hyvä pyytää lupaa kielen yhteisöltä. Ja se taas on yleensä paljon helpommin sanottu kuin tehty.
- ▶ Valtakielet ovat melko varmasti helpompi valinta, mutta on hyvä edelleen muistaa, että kielen ja murteen ja aksentin välinen ero on häilyvä. Ja jotkut murteet ja aksentit ovat oleellisesti sorrettujen vähemmistökielten asemassa.

Alustavia periaatteita kielten lainaamiseen III

No mitä sitten lainata? Ainakin seuraavia on syytä miettiä:

- ▶ Edelliset kaksi diaa.
- ▶ Halutaanko kielten olevan samalta aikakaudelta ja halutaanko kielen vastaavan yhteiskunnan kehitysvaihetta (tähän palaataan kohta)?
- ▶ Haittaako jos sekoitetaan luonnollisia ja keinotekoisia kieletiä?
- ▶ Mitä pidginejä ja creoleja ehkä tarvitaan ja onko niille valmiita vastineita?
- ▶ Millainen maailma on kyseessä ja mitä reunaehtoja se asettaa?

Ja...

Alustavia periaatteita kielten lainaamiseen IV

Miten kaikki tämä vuorovaikuttaa tarinan kanssa?

- ▶ Pitäisikö lainata vastaavasta kulttuurista vastaavaan? Vanhaa pohjoisgermaanista kieltä puhuvat viikinginoloiset tyypit, latinaa väentävä maailman vallannut imperiumi?
- ▶ Entäs ympäristö? Hyvä osa kielestää käsittelee säättä, ilmastoja, kasvillisuutta, eläimiä, ja maastonmuotoja. Ja fyysinen ympäristö saattaa vaikuttaa puheentuottoo.
- ▶ Mitä eri kielet kertovat yhteisöjen historiallisista suhteista?
- ▶ Entä jos haetaankin kontrastia tämän maailman tilanteeseen? Nykykaista tekniikkaa käyttävät atsteekin puhujat maailmassa, jossa muut kansat ovat teknisesti keskiajalla ja puhuvat modernia englantia?

Puut eivät haaraudu vain yhteen suuntaan ajassa

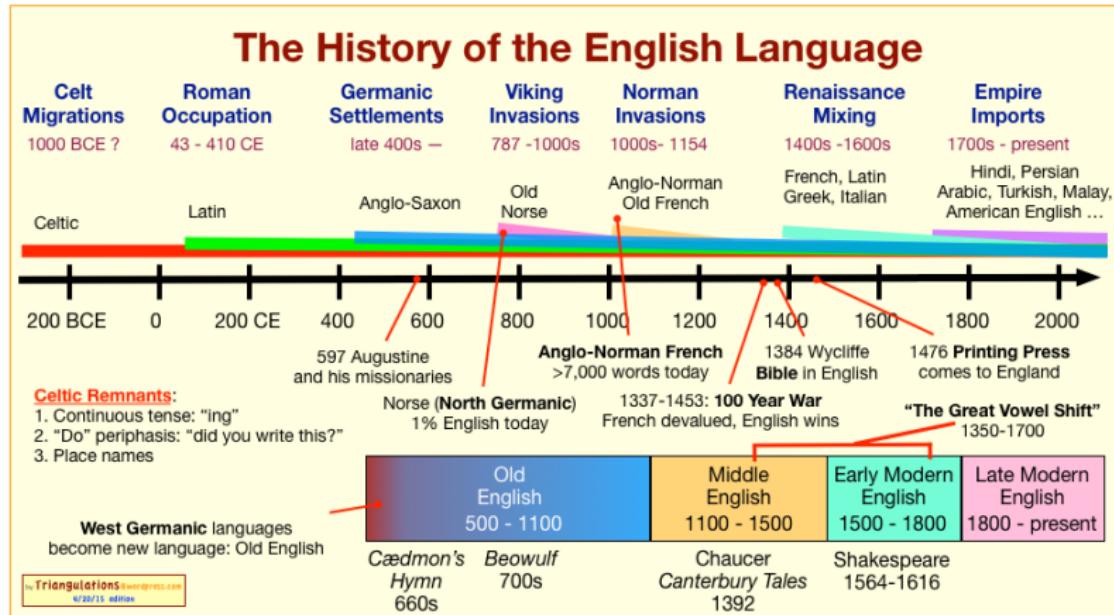
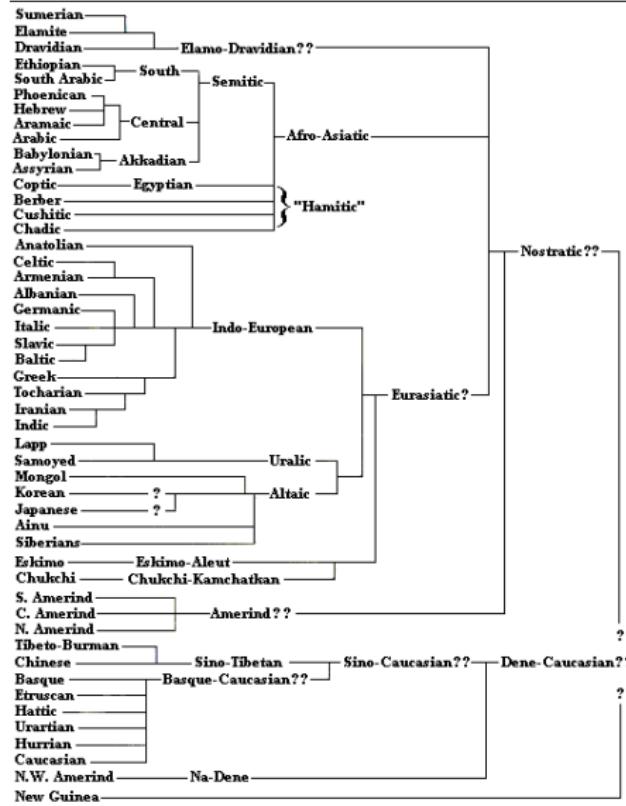

Image from Triangulations blogger Sabio Lantz's blog post

Varotaan haukkumasanoja ja muita ongelmia

Kiitokset/Acknowledgements

- ▶ Again, the people who's ancestral land I have worked on.
- ▶ Sabio Lantz's blog post
<https://triangulations.wordpress.com/2014/09/30/the-history-of-the-english-language-a-diagram/>
- ▶ Wikipedia is a lovely thing.
- ▶ All the good folk mentioned in passing and some that I've forgotten.
- ▶ Copyrighted work remains the property of the legal copyright holders.
- ▶ Last year's excellent participants.
- ▶ My work has been supported by a grant from Säätiöiden Post Doc pooli (they don't have an English name) / The Emil Aaltonen foundation.

Kiitokset myös teille!

Puhutaan!

Ja pidetään tauko hetken päästä.

Osa II

Ideoita ((epä)todelliseen) puheeseen

Mitä tehdään

- ▶ Joko vaan keskustellaan tai
- ▶ Työstetään pieniä tarinanaihioita:
 - ▶ Työskennellään korkeintaan kuuden hengen ryhmissä.
 - ▶ Esittelen ensin vähän ajatuksia lohikäärmeiden puheesta ja sitten muutaman muun tarinasiemenen.
 - ▶ Työskennellään 20 minuuttia tarinoiden parissa kussakin ryhmässä.
 - ▶ Jotta pysytään aikataulussa, kukin ryhmä työstää vain yhtä tarinasientä.
 - ▶ Lopuksi käydään tarinat pikaisesti läpi ja annan lyhyesti kannustavaa palautetta (n. 15 minuuttia yhteensä).

Siemeniä

Aiheen palat (olento ja genre):

► Olento:

1. humanoidi joka ei kuule eikä tuota ääntä
2. lohikäärmel
3. tekoäly/demoni
4. lintu tai linnunkaltainen otus
5. hyönteinen tai hyönteisenkaltainen otus
6. jokin muu?

► Genre:

1. kasvutarina (ehkä fantasiaa, ehkä scifiä)
2. avaruusooppera
3. murhamysteeri
4. sankaritarina
5. historiallisehko fiktio
6. jokin muu?

Mausteita

- ▶ Taikuus toimii puhumalla. Esimerkiksi maailman perusolemusta voi muokata puhuttavalla ohjelmointikielellä.
- ▶ Vihelletty tai rummutettu kieli.
- ▶ Laulu.
- ▶ Visuaalisest signaalit.
- ▶ Poikkeuksellinen äänentuotto: kurkkulaulutekniikat (tai niiltä kuulostaminen), Dune-leffan sardaukarien mörinä/korina.
- ▶ Mitä vaan keksitte.